

JUSTIČNÁ SPOLUPRÁCA V OBČIANSKÝCH VECIACH

Cezhraničný voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a osôb je neustále na vzostupe. Európska únia rozvíja justičnú spoluprácu v občianskych veciach s cezhraničnými dôsledkami, a to premostovaním jednotlivých právnych systémov. Jej hlavnými cieľmi sú právna istota a jednoduchý a účinný prístup k spravodlivosti, čo zahŕňa identifikáciu príslušného súdu, jasné určenie rozhodného práva, ako aj rýchle a účinné postupy pri uznávaní a vykonávaní.

PRÁVNY ZÁKLAD

Článok 81 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ). Protokoly č. 21 a 22 pripojené k zmluvám.

CIELE

V európskom priestore spravodlivosti by sa jednotlivcom nemalo brániť v uplatňovaní svojich práv, ani by nemali byť od neho odrádzaní. Prekážkou by nemala byť ani nezlučiteľnosť a zložitosť právnych či administratívnych systémov v členských štátoch. Právne predpisy v tejto citlivej oblasti zahŕňajú klasické občianske právo so širokou škálou oblastí od rodinného až po kúpne právo. Zahŕňajú aj procesné právo, ktoré bolo až donedávna výhradnou výsadou členských štátov. Oblasť pravidiel súkromného zmluvného práva v EÚ patrí do občianskeho práva EÚ, ale úzko súvisí s voľným pohybom tovaru a služieb, a preto sa na ňu vzťahujú ustanovenia zmluvy týkajúce sa jednotnom trhu ([2.1.7.](#)).

Cieľom medzinárodného práva súkromného je riešiť cezhraničné aspekty všetkých otázok týkajúcich sa vzťahov medzi súkromnými osobami, ako je rodinné právo, majetkové právo a zmluvné právo. Opatrenia týkajúce sa rodinného práva s cezhraničnými dôsledkami musí Rada prijať jednomyselne (článok 81 ods. 3 druhý pododsek ZFEÚ). Hlavnými nástrojmi na uľahčenie prístupu k cezhraničnej spravodlivosti sú zásada vzájomného uznávania, založená na vzájomnej dôvere medzi členskými štátmi, a priama justičná spolupráca medzi vnútroštátnymi súdmi.

Činnosť EÚ v oblasti justičnej spolupráce v občianskych veciach je zameraná hlavne na splnenie týchto cieľov:

- zabezpečiť občanom vysoký stupeň právnej istoty v ich cezhraničných vzťahoch v oblasti občianskeho práva,
- zaručiť občanom ľahký a efektívny prístup k občianskoprávnemu súdnictvu pri riešení cezhraničných sporov,

- zjednodušiť nástroje cezhraničnej spolupráce medzi vnútroštátnymi občianskymi súdmi,
- podporovať vzdelávanie sudcov a justičných pracovníkov.

Každý pripravovaný legislatívny akt treba postúpiť národným parlamentom (článok 12 Zmluvy o EÚ). Národné parlamenty okrem toho majú právo vzniesť námietky voči rozhodnutiam týkajúcim sa niektorých aspektov rodinného práva s cezhraničnými dôsledkami. Takéto rozhodnutia môžu byť prijaté len na základe riadneho legislatívneho postupu, ak žiaden národný parlament voči nim nevznesie námietku (článok 81 ods. 3 tretí pododsek ZFEÚ).

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Vývoj primárneho práva v oblasti justičnej spolupráce v občianskych veciach

Justičná spolupráca v občianskych veciach nepatrila pri prijímaní zakladajúcej zmluvy k cieľom Európskeho spoločenstva. V článku 220 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva sa však stanovuje, že členské štáty by mali zabezpečiť „zjednodušenie formálnych požiadaviek, ktoré upravujú vzájomné uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí a arbitrážnych nálezov“. Justičná spolupráca v občianskych veciach bola oficiálne zahrnutá do oblasti pôsobnosti EÚ Maastrichtskou zmluvou, a to v medzivládnom kontexte „spravodlivosť a vnútorné veci“ (1.1.3.). Amsterdamskou zmluvou sa justičná spolupráca v občianskych veciach stala záležitosťou Spoločenstva tým, že bola prenesená zo Zmluvy o Európskej únii do Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva bez toho, aby podliehala metóde Spoločenstva. Zmluva z Nice (1.1.4.) umožnila prijať opatrenia patriace do oblasti justičnej spolupráce v občianskych veciach s výnimkou rodinného práva, kde sa majú prijímať podľa spolurozhodovacieho legislatívneho postupu.

Európska rada v Tampere (október 1999) položila základy pre budovanie európskeho priestoru spravodlivosti. Po tom, ako sa zistili nedostatky v realizácii tohto programu, Európska rada v Haagu (november 2004) zaviedla nový akčný plán na roky 2005 – 2010. Haagsky program zdôraznil potrebu pokračovať v uplatňovaní vzájomného uznávania a rozšíriť ho o nové oblasti ako rodinný majetok, dedičstvo a závetý. Po Haagskom programe nasledoval Štokholmský program, ktorý predstavuje plán pre ďalší rozvoj priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v období piatich rokov od 2010 do 2014.

Podľa Lisabonskej zmluvy (1.1.5.) podliehajú všetky opatrenia týkajúce sa justičnej spolupráce v občianskych veciach riadnemu legislatívnemu postupu. Rodinné právo však naďalej podlieha osobitnému legislatívnemu postupu: Rada sa uznáva jednomyseľne po porade s Európskym parlamentom.

Treba poznamenať, že Dánsko a Írsko majú v súlade s protokolmi č. 21 a 22 pripojenými k zmluvám výnimku z uplatňovania hlavy V tretej časti ZFEÚ (priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti). Írsko má flexibilnú výnimku z právnych predpisov prijatých v tejto oblasti, ktorá mu umožňuje rozhodovať o tom, či v jednotlivých prípadoch bude alebo nebude uplatňovať právne predpisy a zúčastňovať sa na legislatívnych iniciatívach (Protokol č. 21 pripojený k zmluvám). Dánsko naproti tomu

má menej pružnú výnimku z oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, čo znamená, že sa na tejto politike vôbec nezúčastňuje. Pri rokovaniach o Lisabonskej zmluve Dánsko získalo možnosť zmeniť svoju výnimku na pružnú výnimku podľa vzoru írskej výnimky (Protokol č. 22). 3. decembra 2015 sa uskutočnilo referendum o schválení uplatnenia tejto možnosti ([4.2.1](#)). Bolo zamietnuté 53 % hlasov.

B. Hlavné prijaté právne akty

1. Určenie príslušného súdu, uznávanie a vykonávanie súdnych a mimosúdnych rozhodnutí

Hlavným nástrojom v tejto oblasti je [nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach \(nariadenie Brusel I\)](#). Cieľom tohto nariadenia je harmonizovať pravidlá týkajúce sa konfliktu právomocí v členských štátoch a zároveň zjednodušiť a zrýchliť uznávanie a výkon rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Nariadenie Brusel I dopĺňa [nariadenie Rady \(ES\) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností](#) (nariadenie Brusel IIa). Zvyšujúca sa mobilita znamená vytváranie rodinných väzieb medzi jednotlivcami rôznych národností. Páry pozostávajúce z príslušníkov dvoch rôznych štátov potrebujú vedieť, ako majú pomenovať svoje deti, a rozvedené osoby potrebujú mať možnosť začať znova v inej krajine bez toho, aby prerušili kontakt so svojimi deťmi. Pokiaľ ide o deti, ktoré sú unesené jedným zo svojich rodičov, Haagsky dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí^[1], ktorého zmluvnou stranou je 99 štátov (v októbri 2018) vrátane všetkých členských štátov EÚ, je založený na veľmi jednoduchom ciele: urýchlenom návrate uneseného dieťaťa. Zároveň bolo nedávno prepracované znenie [nariadenia Brusel IIa](#), ktoré je v platnosti od júna 2019^[2]. Jedným z hlavných cieľov jeho revízie bolo zlepšiť právne predpisy na ochranu detí v prípadoch cezhraničných sporov týkajúcich sa rodičovských práv a povinností, ako sú tie, ktoré súvisia s právom starostlivosti, právom styku a únosmi detí.

S cieľom uľahčiť medzinárodné vymáhanie výživného prijala Rada v decembri 2008 [nariadenie \(ES\) č. 4/2009](#). V tomto nariadení sú zoskupené jednotné pravidlá týkajúce sa právomoci, rozhodného práva, uznávania a vykonávania, ako aj spolupráce medzi vnútroštátnymi orgánmi. V záujme zlepšenia efektívnosti a účinnosti cezhraničných insolvenčných konaní stanovuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/848 z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní jednotné pravidlá týkajúce sa súdnej právomoci, uznávania a rozhodného práva v tejto oblasti. S cieľom zrušiť vykonateľnosť (exequatur) rozhodnutí týkajúcich sa nesporných nárokov prijali Parlament a Rada [nariadenie \(ES\) č. 805/2004](#), ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky. Účelom [nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) č. 650/2012](#) o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia

[1]Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z 25. októbra 1980.

[2]Nariadenie Rady z 25. júna 2019 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie), Ú. v. EÚ L 178/1 (2019).

o dedičstve je odstrániť všetky prekážky, s ktorými sa stretávajú občania pri výkone svojich práv v prípadoch dedenia s cezhraničnými dôsledkami.

Z dôvodu rôznych právnych dôsledkov vyplývajúcich z osobitného charakteru manželstva a registrovaného partnerstva predložila Komisia v roku 2011 dva samostatné návrhy nariadení o majetkových právach medzinárodných párov. Obidva tieto predpisy sa týkajú právomoci, rozhodného práva, uznávania a výkonu rozhodnutí v oblasti majetkových režimov manželov, prvý v prípade manželstiev a druhý v prípade registrovaných partnerstiev.

2. Harmonizácia pravidiel kolíznych noriem

Na úrovni EÚ bolo prijatých niekoľko nástrojov na riešenie najdôležitejších záležitostí týkajúcich sa medzinárodného práva súkromného (konkrétne nariadenie Brusel a nariadenie Rím). Parlament a Rada prijali [nariadenie \(ES\) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(nariadenie Rím I\)](#). Prijatím nariadenia [\(ES\) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(nariadenie Rím II\)](#) sa umožnilo vytvorenie jednotného súboru pravidiel kolíznych noriem pre mimozmluvné záväzky v občianskych a obchodných veciach. Jeho cieľom je teda zlepšiť právnu istotu a predvídateľnosť výsledku sporov. Pravidlá kolíznych noriem týkajúcich sa vyživovacích povinností sú stanovené aj v nariadení Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti. V oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku Rada v decembri 2010 prijala [nariadenie \(EÚ\) č. 1259/2010](#), ktorým sa stanovuje jasný a úplný právny rámec v oblasti rozvodu a rozluky. Pre prípady medzinárodného dedenia je v nariadení (EÚ) č. 650/2012 stanovené okrem iného rozhodné právo.

3. Jednoduchší prístup k spravodlivosti

S cieľom zlepšiť prístup k spravodlivosti v cezhraničných sporoch prijala Rada smernicu 2003/8/ES, ktorou sa ustanovujú minimálne spoločné pravidlá týkajúce sa právnej pomoci v takýchto sporoch. Cieľom smernice je zaručiť na primeranej úrovni právnu pomoc pri cezhraničných sporoch všetkým osobám, ktoré nemajú dostatok finančných prostriedkov. V záujme jednoduchšieho a efektívnejšieho prístupu európskych podnikov a občanov k spravodlivosti vyvinula Únia spoločné procesné pravidlá s cieľom zjednodušiť a urýchliť urovnávanie cezhraničných sporov, pokiaľ ide o veci s nízkou hodnotou sporu, ako aj cezhraničné vymáhanie nesporných finančných nárokov na celom území Únie. Ide o nariadenie [\(ES\) č. 861/2007](#), ktorým sa ustanovuje **Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu**, a nariadenie [\(ES\) č. 1896/2006](#), ktorým sa zavádza **európske konanie o platobnom rozkaze**. Tieto konania sú vo vzťahu ku konaniam, ktoré sú ustanovené vo vnútroštátnych právnych predpisoch, dopĺňujúce a fakultatívne. [Smernicou 2008/52/ES](#) sa stanovujú spoločné pravidlá týkajúce sa určitých aspektov mediácie v občianskych a obchodných veciach s cieľom zvýšiť právnu istotu a následne podporiť používanie tohto spôsobu urovnávania sporov.

4. Nástroje cezhraničnej spolupráce medzi vnútroštátnymi občianskymi súdmi

Článok 81 ods. 2 písm. a) a c) ZFEÚ tiež poveruje Parlament a Radu úlohou prijať opatrenia, ktorých cieľom je zabezpečiť vzájomné uznávanie a výkon rozsudkov

a zlučiteľnosť vnútroštátnych právnych predpisov s ohľadom na kolíziu noriem a jurisdikcie. Cieľom nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 (práve prebieha jeho revízia) je zjednodušiť a urýchliť odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností medzi členskými štátmi, a zvýšiť tak efektívnosť a rýchlosť súdneho konania v tejto oblasti. S cieľom zjednodušiť a urýchliť spoluprácu medzi súdmi členských štátov v oblasti vykonávania dôkazov v občianskych a obchodných veciach prijala Rada nariadenie (ES) č. 1206/2001. Parlament v súčasnosti čaká na pozíciu Rady k dvom návrhom Komisie [COM\(2018\)0378](#) a [COM\(2018\)0379](#)^[3]. Na účel zlepšenia, zjednodušenia a urýchlenia súdnej spolupráce medzi členskými štátmi, ako aj uľahčenia prístupu občanov k spravodlivosti v prípadoch cezhraničných sporov bola [rozhodnutím Rady č. 2001/470/ES z 28. mája 2001](#) vytvorená [Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci](#)^[4]. Túto sieť tvoria kontaktné body určené členskými štátmi, ústredné orgány stanovené v niektorých nástrojoch Únie, styční sudcovia a akékoľvek orgány s právomocami v oblasti súdnej spolupráce medzi štátnymi aktérmi (sudcami a ústrednými orgánmi). Rozhodnutie č. 2001/470/ES bolo pozmenené rozhodnutím č. 568/2009/ES z 18. júna 2009 zameraným na rozšírenie a posilnenie úloh Európskej súdnej siete pre občianske a obchodné veci. Dôležitá inovácia, ktorá bola zavedená týmto novým rozhodnutím, spočíva v otvorení siete stavovským organizáciám, ktoré zastupujú príslušníkov právnických profesií, najmä advokátov, právnych zástupcov, notárov a súdnych exekútorov.

Vývoj používania informačných a komunikačných technológií pri výkone spravodlivosti je ďalším nástrojom na zjednodušenie justičnej spolupráce v občianskych veciach. Tento projekt sa začal v júni 2007 a konkrétnu podobu mu poskytla európska stratégia v oblasti elektronickej justície. Nástrojmi elektronickej justície sú: [Európsky portál elektronickej justície](#) uľahčujúci prístup k spravodlivosti pre občanov a podniky v Európe; prepojenie registrov trestov členských štátov na európskej úrovni; lepšie využívanie videokonferencií v súdnych konaniach; inovatívne nástroje na prekladanie, ako je automatický preklad; dynamické elektronické formuláre a európska databáza súdnych prekladateľov a tlmočníkov. Ročný [porovnávací prehľad EÚ v oblasti justície](#), ktorý zostavuje Komisia, je informačným nástrojom, ktorého cieľom je poskytovať EÚ a členským štátom pomoc pri dosahovaní účinnejšej spravodlivosti tým, že poskytuje objektívne, spoľahlivé a porovnateľné údaje o kvalite, nezávislosti a účinnosti súdnictva vo všetkých členských štátoch. Tieto údaje sú potrebné na podporu reforiem v oblasti vnútroštátnych systémov spravodlivosti.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

S výnimkou rodinného práva, v prípade ktorého Rada koná jednomyseľne a s Parlamentom len konzultuje, sa na súdnu spoluprácu v občianskych veciach

[3]Legislatívne uznesenia Európskeho parlamentu z 13. februára 2019 o návrhu nariadenia, ktorým sa mení nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach, a legislatívne uznesenie Európskeho parlamentu z 13. februára 2019 o návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1393/2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch („doručovanie písomností“).

[4][Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 568/2009/ES z 18. júna 2009, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie Rady 2001/470/ES o vytvorení Európskej súdnej siete pre občianske a obchodné veci.](#)

uplatňuje riadny legislatívny postup. Parlament zohráva aktívnu úlohu pri určovaní obsahu uvedených legislatívnych nástrojov. Parlament v minulosti uviedol, že je potrebná skutočná európska justičná kultúra, aby občania mohli využívať všetky prínosy práv, ktoré im plynú zo zmlúv. Jedným z najdôležitejších prvkov je v tejto súvislosti vzdelávanie, a to najmä v oblasti súdnictva. V júni 2013 prijal Parlament uznesenie o zlepšení prístupu k starostlivosti: právna pomoc pri cezhraničných občianskych a obchodných sporoch^[5].

V súvislosti s právomocou, rozhodným právom a uznávaním a výkonom rozhodnutí v oblasti majetkových režimov medzinárodných párov, a to tak v prípade majetkových režimov manželov, ako aj v prípade registrovaných partnerstiev, udelil Parlament v roku 2013 svoj súhlas, ale dva akty zostali po celé roky zablokované v Rade. Dvadsaťtri členských štátov preto súhlasilo s posilnenou spoluprácou (článok 20 Zmluvy o EÚ), aby sa pokročilo s návrhom právnych predpisov. Začiatkom roka 2016 Komisia vypracovala nové návrhy aktov, ktoré obsahovo vychádzali z hlasovania Parlamentu a z predtým dosiahnutých kompromisov. [Nariadenie Rady \(EÚ\) 2016/1103, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov](#), bolo napokon prijaté 24. júna 2016.

Pokiaľ ide o občianskoprávne konania v Európskej únii, Parlament v júli 2017 v súlade s článkom 225 ZFEÚ vyzval Komisiu, aby na základe článku 81 ods. 2 ZFEÚ predložila do 30. júna 2018 návrh legislatívneho aktu o spoločných minimálnych normách pre občianskoprávne konanie^[6]. Cieľom znenia navrhovanej smernice EÚ, ktoré tvorí prílohu k uzneseniu Parlamentu, je aproximácia systémov občianskoprávneho konania, aby sa zabezpečilo úplné dodržiavanie práva na spravodlivé súdne konanie, uznané v článku 47 Charty základných práv EÚ a v článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach (4.1.2.), tým, že sa stanovia minimálne normy pre začatie, vykonávanie a ukončenie občianskoprávneho konania na súdoch členských štátov.

V roku 1987 bola vytvorená pozícia mediátora Európskeho parlamentu pre prípady medzinárodných únosov detí ich rodičmi s cieľom pomôcť deťom narodeným v rámci manželstiev/vzťahov príslušníkov dvoch rôznych štátov, ktoré sa stanú obeťami únosu zo strany vlastných rodičov. Táto funkcia, ktorú vždy vykonáva súčasný poslanec EP, bola v apríli 2018, keď ju zastávala Elisabeth Morin-Chartierová, premenovaná na [koordinátora Európskeho parlamentu pre práva detí](#) s cieľom zohľadniť vývoj mandátu, ktorý bol držiteľovi tejto funkcie zverený a do ktorého sú teraz zahrnuté aj práva detí.

Od júla 2019 zastáva funkciu koordinátorky Európskeho parlamentu pre práva detí pani Ewa Kopacz. Pred ňou túto funkciu zastávali Anna Maria Corazza Bildt (2019), Elisabeth Morin-Chartier (2017 – 2019), Mairead McGuinness (2014 – 2017), Roberta Angelilli (2009 – 2014), Evelyne Gebhardt (2004 – 2009), Mary Banotti (1995 – 2004) a Marie-Claude Vayssade (1987 – 1994).

Udo Bux

[5]Ú. v. EÚ C 65, 19.2.2016, s. 12.

[6]Uznesenie Európskeho parlamentu zo 4. júla 2017 s odporúčaniami Komisie o spoločných minimálnych normách pre občianskoprávne konanie v Európskej únii (Ú. v. EÚ C 334, 19.9.2018, s. 39).

